

AHOL MÁSKÉPPEN TELIK AZ IDŐ

■ A „börtönirodalom” klasszikusai között olyan szerzők vannak, mint Jack London, aki egy hónapot töltött börtönben 1894-ben. Közel egy évszázaddal később Jack Henry Abbott története keltett feltűnést: több évtizednyi rabságra ítélve emberölésért, egy kiváló könyvet jelentetett meg 1981-ben, *In the Belly of the Beast* címen, Norman Mailer közreműködésével. Mailer közbenjárására az erre feljogosított hatóságok feltételesen szabadlábra is helyezték Abbottot még a könyv megjelenésének évében. Hat héttel később a friss kötet szerzője egy lokálban leszúrta a tulajdonos vejét. Visszatért a börtönbe, végül 2002-ben öngyilkos lett.

A júniusi *Dilemateca* nem tartalmaz ennyire hollywoodias fordulatokkal teli történeteket. Egy riportot viszont igen, amelyben Mădălina Şchiopu azt veszi számba, milyen lehetőségei vannak jelenleg Romániában a börtönirodalomnak.

Az alapvető motiváció, amely az írás felé vezet az elítélteket, lényegében közös: a börtönben rengeteg a kitöltendő idő. Nem szükségszerű ugyan, de lehetőség, hogy a heterogén közegből érkező elítéltek közül néhányan a befelé fordulás idejeként éljék meg életüknek ezt a szakaszát. A riportban megszólaltatott személyek között van exgimnazista, nyomdász, kereskedelmi ügynök, egészségügyi asszisztens, mérnök. Némelyikük korábban, a börtönbe kerülés előtt is próbálkozott írással. Mások a csöppet sem fin-de-siècle típusú unalomtól menekülnek a börtönkönyvtár könyveivel és/vagy a saját szövegekhez.

Az országos börtönhatóság a Romániai Írók Szövetségének bukaresti fiókjával együttműködve 2009-ben kitalált egy országos Börtönvers-pályázatot, amelyen szabadságvesztéssel sújtott szerzők vehetnek részt. Mădălina Şchiopu riportalanyai főként ennek a pályázatnak a győztesei közül kerülnek ki. Olyan szerzők, akik azt remélik, a szövegek írása valamiképpen teljesebbé teszi a „bent” töltött időt. Amellett pedig akár

a büntetés időtartamának csökkentéséhez is hozzájárulhat.

A verseny győztesei között botoşani-i, galaci, bukaresti rabok is találhatók. Ha valaki beírja egy internetes keresőbe a pályázat nevét, persze Ioana Maria Vlas neve fog elsőként kiugrani a nyertesek között: a más minőségében közismert, egykor a FNI-t adminisztráló, jelenleg börtönbüntetését töltő Vlas részvétele a projektben kicsit bulvárosította az ezzel kapcsolatos híreket. A *Dilemateca* cikke ehhez képest sokkal inkább a lényegről szól: arról, hogy sokak számára ez a pályázati részvétel reális és fontos kapaszkodó ahhoz, hogy az elítéltek egyszer majd visszatálhassanak a „kinti” élethez. Ehhez pedig fontos, hogy rendszeres kontaktus létezzon közöttük és a kinti világ közt. Az egyik galaci elítéltnak például már sokadik verseskönyvecskéjét jelenteti meg egy konstancai kiadó. Számára ez lényeges visszajelzés – és annak az útnak egy lehetséges állomása, amely nem az egyre komolyabb szervezett bűnözés felé vezet, hanem attól egyre távolabb.

Şchiopu riportja felvonultat néhány emlékezetes képet: a sápadt, időnként el-elpiruló riportalany figuráját, amint saját verseiről beszél; a rahovai börtön előtt várakozó látogatók csapatának leírását, akik egy sártengeren átvergődve visznek élelmet vagy egyéb használati tárgyakat hozzátartozójuknak, ismerősünkek; a börtön klubhelyiségének képét, ahol néhányan „veszettül” pingpongoznak. Ezzel a nagy teremmel szemben található a rahovai börtönben a könyvtárszoba, Nichita Stănescu képével a falon.

Nem szükséges persze mítoszt építeni arról, hogy a börtönben töltött idő feltétlenül az elmélyült önismeret és az ezt szolgáló olvasmányok felé terelne a rabokat. A könyvtárosnő elmondja a riport szerzőjének, hogy a leggyakrabban kölcsönzött olvasmányok a szerelmes regények és a krimik. Ebben tehát nem nagyon tér el a szabadságvesztésüket töltő olvasók és a sza-

badlábbon élők szokásrendszere. Van viszont egy sajátos rétegirodalom, ami különösen érdekli a börtönök lakóit, mondja a könyvtáros: a jogi kérdéseket előtérbe állító irodalom. Ezeket szívesen olvassák a könyvtárlátogatók saját helyzetükre vonatkoztatva – ötleteket, kiutakat keresnek és fellebbezési indokokat. Vagy egyszerűen újraélik, ami velük történt.

„Nincs itt benn tévé, újság, hogy követni tudják, mi történik odakint, a világban?” – kérdezi a riporter. „De van, persze, sokféle információs lehetőség. De egy dolog kirekesztett nézőközönségként figyelni a folya-

matokat, és más dolog ott lenni a forgatagokban. Folyton arra gondolok, hogy el leszek majd tájolva, és fogalmam sem lesz arról, hogy is kell viselkednem. Csak abban bízom, hogy azok az emberek, akik idebenn segítettek, majd odakint is elirányítanak valahogy.”

Efféle gondolatokkal találkozhat a júniusi *Dilemateca* olvasója, és bár kérdéses, hogy nagyobb tételekben mennyire működőképesek ezek a programok, nélkülük kétségtelenül kevesebb volna a remény: van visszaút a közösségbe. (*Dilemateca*, 2010. június)

Balázs Imre József

